

Η επαγγελματική ανάπτυξη στο Δημοτικό Σχολείο. Ο ρόλος των διαθεματικών δραστηριοτήτων στα σχολικά εγχειρίδια της Ελληνικής Γλώσσας όλων των τάξεων. Μια σημειωτική προσέγγιση¹

Career development in elementary school. The role of interdisciplinary activities in textbooks of Greek language course through a semiotic approach

Πασχάλης Σαρόγλου, Εκπαιδευτήρια Ν. Μπακογιάννη, Λάρισα, Εκπαιδευτικός, saropasx@gmail.com

Paschalis Saroglou, Educational Institution N. Bakoyannis, Larissa, Teacher, saropasx@gmail.com

Abstract: The purpose of this study is to focus on the structure of career development in primary education, through different social and professional roles undertaken by pupils, when they deal with interdisciplinary activities inside textbooks. The research sample is the current textbooks of Greek language course (2016-17). As a methodological tool for the content analysis, is chosen the semiotic model of Algirdas Julien Greimas. The research concluded that the vocational guidance is promoted by suitably shaped interdisciplinary activities, which are scattered in textbooks of all classes.

Keywords: career development, interdisciplinary activities, elementary school, Semiotics

Περίληψη: Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ελέγξει τον τρόπο δόμησης της επαγγελματικής ανάπτυξης στο Δημοτικό σχολείο, μέσα από την ανάληψη διαφόρων κοινωνικών και επαγγελματικών ρόλων από τους μαθητές, στα πλαίσια της ενασχόλησής τους με διαθεματικές δραστηριότητες των σχολικών εγχειριδίων. Από τον πληθυσμό των εγχειριδίων, επιλέχθηκαν τα εγχειρίδια του μαθήματος της Ελληνικής Γλώσσας όλων των τάξεων του Δημοτικού, τα οποία χρησιμοποιούνται το σχολικό έτος 2016-17. Ως μεθοδολογικό εργαλείο για την ανάλυση του περιεχομένου τους, αξιοποιήθηκε το σημειωτικό μοντέλο του Algirdas Julien Greimas. Από την έρευνα καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ο επαγγελματικός προσανατολισμός ξεκινά από το Δημοτικό και προωθείται μέσα από κατάλληλα διαμορφωμένες διαθεματικές δραστηριότητες που υπάρχουν διασκορπισμένες στα σχολικά εγχειρίδια όλων των τάξεων.

¹ Το επιστημονικό άρθρο που ακολουθεί βασίζεται στην Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία με τίτλο «Επαγγελματική ανάπτυξη και ανάληψη επαγγελματικών ρόλων στο Δημοτικό: Σημειωτική ανάλυση των διαθεματικών δραστηριοτήτων των σχολικών εγχειριδίων του μαθήματος της Ελληνικής Γλώσσας». Η εργασία εκπονήθηκε από τον Πασχάλη Σαρόγλου στα πλαίσια Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Επιστήμες της Αγωγής (κατεύθυνση Σημειωτική και Επικοινωνία, Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, ακαδ. Έτος 2016-17) με επιβλέπουσα καθηγήτρια την κα. Αν. Χριστοδούλου.

Λέξεις κλειδιά: επαγγελματική ανάπτυξη, διαθεματικές δραστηριότητες, Δημοτικό σχολείο, Σημειωτική

1. Εισαγωγή-Θεωρητικό υπόβαθρο

Η σημασία του επαγγέλματος για τον άνθρωπο είναι διαχρονική. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, βασική αφετηρία για τη γέννηση μιας πολιτείας είναι η κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την κατανομή της εργασίας. Μεταξύ των μελών της υπάρχει μία αλληλεπίδραση, όπου ο καθένας με βάση το επάγγελμά του ικανοποιεί τις ανάγκες του άλλου (Πολιτεία, IV, 423δ).

Χρησιμοποιούμε τον όρο επάγγελμα για να περιγράψουμε την κοινωνική δραστηριότητα που είναι θεσμοθετημένη και αναγνωρισμένη από τους άλλους. Αποτελεί μια υπόσχεση («επαγγέλλομαι» = υπόσχομαι) που δίνει το άτομο πρώτα στον εαυτό του, ότι αυτό που κάνει ανταποκρίνεται στις ικανότητες και τις επιθυμίες του, και δεύτερον στο κοινωνικό σύνολο ότι θα ασκήσει τίμια τον ρόλο του (Γεωργιοπούλου, 2013).

Η επιλογή επαγγέλματος και σταδιοδρομίας είναι γενικά σημαντική για την υπόλοιπη ζωή, καθώς καθορίζει το βαθμό επαγγελματικής επιτυχίας και γενικότερα την ομαλή και ενεργή ένταξη και προσαρμογή στο κοινωνικό σύνολο (Μωυσιάδου, 2012). Δεν πρόκειται για μία στιγμιαία απόφαση. Αντιθέτως, διαμορφώνεται σταδιακά στα πλαίσια της κοινωνικοποίησης ως αποτέλεσμα μίας εξελικτικής, δια βίου διαδικασίας που ξεκινά από την παιδική κιόλας ηλικία, από τη στιγμή που το άτομο ξεκινά να φοιτά στο σχολείο, και διαρκεί για όσο διάστημα είναι επαγγελματικά δραστήριο (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2013· Κρασσάς, 2004). Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή ως επαγγελματική ανάπτυξη και αφορά τις πτυχές της ανθρώπινης προσωπικότητας που σχετίζονται με τις προσωπικές και επαγγελματικές επιλογές, αποφάσεις και ενασχολήσεις, τη δημιουργία και διαμόρφωση επαγγελματικών προτύπων, εργασιακών αξιών και επαγγελματικής ταυτότητας, καθώς και την επαγγελματική ωριμότητα (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2008).

Για την καλλιέργεια και υποβοήθηση της επαγγελματικής ανάπτυξης και ολοκλήρωσης του ατόμου είναι απαραίτητη η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής από κατάλληλα καταρτισμένους επιστήμονες. Πρόκειται για μία εξελικτική και δυναμική διαδικασία, η οποία περιγράφεται με τους όρους Επαγγελματική Συμβουλευτική, Επαγγελματικός Προσανατολισμός ή Επαγγελματική Καθοδήγηση. Οι όροι αυτοί τείνουν να αντικατασταθούν στην Ελλάδα από τον γενικότερο, ενιαίο όρο Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός ή Επαγγελματική Συμβουλευτική και Προσανατολισμός (Μωυσιάδου, 2012· Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2008· Σιδηροπούλου-Δημακάκου κ. ά, 2008).

Στα πλαίσια της προσπάθειας μελέτης της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής, των παραγόντων από τις οποίες εξαρτώνται, καθώς και της ερμηνείας της εισόδου από το σχολικό περιβάλλον στην αγορά εργασίας, αναπτύχθηκε ένα σύνολο θεωριών που χαρακτηρίζονται ως Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Γεωργιοπούλου, 2013).

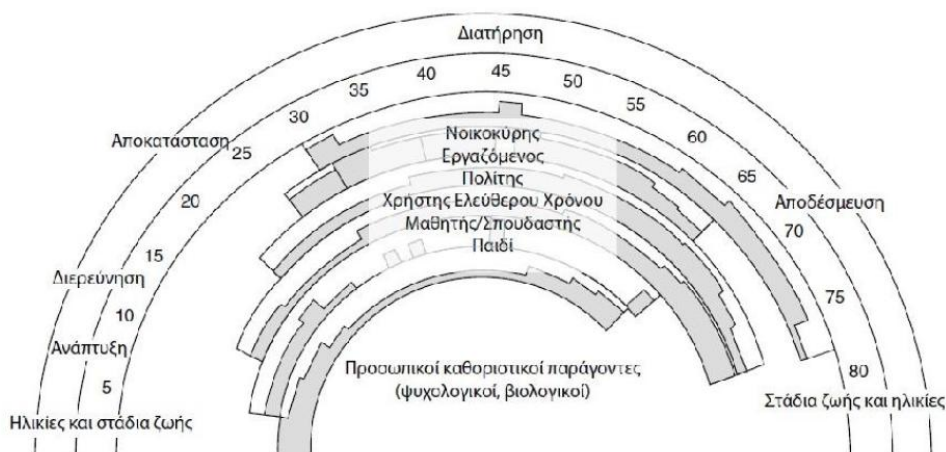
Η πρώτη θεωρία επαγγελματικής ανάπτυξης (όχι θεωρία με την αυστηρή έννοια-περισσότερο πρόταση-οδηγός) ήταν η ψυχολογική θεωρία χαρακτηριστικών και παραγόντων του Parsons, η οποία διατυπώθηκε το 1909. Σύμφωνα με αυτή, η προσωπικότητα κάθε ανθρώπου αποτελείται από μια σειρά μετρήσιμων σταθερών χαρακτηριστικών, που καθορίζουν την επαγγελματική επιλογή και την επαγγελματική επιτυχία (ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση). (Γεωργιοπούλου, 2013· Savickas, 2002).

Από το σύνολο των θεωριών επαγγελματικής ανάπτυξης, στην παρούσα μελέτη εστίασαμε στην *τυπολογική θεωρία* του John L. Holland (1985) και στην *εξελικτική θεωρία* του Donald E. Super (1990).

Σύμφωνα με τη θεωρία του J. L. Holland, η επαγγελματική ικανοποίηση, σταθερότητα και επιτυχία εξαρτάται από το βαθμό συμφωνίας της προσωπικότητας με το εργασιακό περιβάλλον (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2013). Διακρίνονται 6 τύποι προσωπικότητας, καθένας από τους οποίους αντιστοιχεί σε έναν από τους 6 ομοειδείς τύπους από περιβάλλοντα εργασίας. Οι τύποι αυτοί είναι: Ρεαλιστικός (Realistic), Ερευνητικός (Investigative), Καλλιτεχνικός (Artistic), Κοινωνικός (Social), Επιχειρηματικός (Enterprising), Συμβατικός (Conventional). Οι άνθρωποι αναζητούν τα περιβάλλοντα που ταιριάζουν καλύτερα με την προσωπικότητά τους και αναλαμβάνουν ρόλους συμβατούς με αυτά (Σιδηροπούλου-Δημακάκου κ. ά, 2008· Amundson et al., 2008· Spokane, Luchetta & Richwine, 2002).

Από την άλλη πλευρά, ο D. E. Super βασίστηκε στη θεωρία του Ginzberg και των συνεργατών του και προσπάθησε να βελτιώσει τις αδυναμίες της (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2013). Κεντρική έννοια της θεωρίας του είναι η αυτοαντίληψη (διαμόρφωση αυτοεικόνας στα πλαίσια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας). Η επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί μία συνεχή διαδικασία ανάπτυξης και εκπλήρωσης της αυτοαντίληψης. Διέρχεται από μία σειρά 5 διαδοχικών δια βίου σταδίων, τα οποία ο Super ονόμασε βιωτικά στάδια ή στάδια της ζωής ή «μειζόνες κύκλους» (life stages). Το στάδιο που καλύπτει χρονολογικά την περίοδο της φοίτησης στο Δημοτικό είναι αυτό της *Ανάπτυξης* (Growth) (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2013· Amundson et. al., 2008· Σιδηροπούλου-Δημακάκου κ. ά, 2008). Στην τελευταία αναδιατύπωση της θεωρίας του, εστιάζει στην άσκηση ρόλων ζωής και στη λήψη αποφάσεων. Σχηματοποιεί τις απόψεις του με τη βοήθεια ενός Ουράνιου Τόξου Σταδιοδρομίας (Life-Career Rainbow), όπως φαίνεται στο Γράφημα 1 (Super, 1990, όπ. αναφ. στο Γεωργιοπούλου, 2013). Η καριέρα ορίζεται ως συνδυασμός κοινωνικών ρόλων που ένα άτομο αναλαμβάνει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Οι ρόλοι αυτοί διακρίνονται σε βασικούς-πρωτεύοντες (π.χ. παιδί, μαθητής, ψυχαγωγούμενος, πολίτης) και δευτερεύοντες (π.χ. αδερφός, μεταρρυθμιστής). Οι βασικοί χώροι-«θέατρα» (Theaters) άσκησης τους είναι 4 (Σπίτι, Κοινότητα, Σχολείο, Χώρος Εργασίας) (Super, 1980).

Ένας από τους συνεχιστές της θεωρίας του Super ήταν ο μαθητής του, Mark L. Savickas, ο οποίος υποστηρίζει στην αφηγηματική του προσέγγιση ότι η επαγγελματική σταδιοδρομία οικοδομείται σταδιακά από το ίδιο το άτομο ως αποτέλεσμα των επαγγελματικών επιλογών του με οδηγό την αυτοαντίληψή του (Amundson et al., 2008· Savickas, 2002).

Γράφημα 1: Ουράνιο Τόξο Σταδιοδρομίας (Life-Career Rainbow) (Πηγή: Super, 1990, όπ. αναφ. Στο Γεωργιοπούλου, 2013)

Οι ραγδαίες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές και η συνακόλουθη αλματώδης πρόοδος στο χώρο της Τεχνολογίας των Πληροφοριών και της Επικοινωνίας οδήγησαν να γίνει περισσότερο απαραίτητη η παροχή υπηρεσιών Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο εκπαιδευτικό σύστημα, με αφετηρία την πρώτη σχολική βαθμίδα (Γεωργιοπούλου, 2013· Πατέστη, 2007).

Η αναγκαιότητα εφαρμογής του επαγγελματικού προσανατολισμού από την πρώτη εκπαιδευτική βαθμίδα υποστηρίζεται σε διεθνές και εθνικό επίπεδο από πολλούς ερευνητές (Γεωργιοπούλου, 2013· Μωυσιάδου, 2012· Σιδηροπούλου-Δημακάκου κ. ά, 2008· Πατέστη, 2007· Magnuson & Starr, 2000). Παρόλα αυτά, παρατηρείται δυσανάλογο ερευνητικό ενδιαφέρον για την πρώτη εκπαιδευτική βαθμίδα. Οι περισσότερες έρευνες σχετικά με την επαγγελματική ανάπτυξη και τον επαγγελματικό προσανατολισμό αφορούν την περίοδο της εφηβείας, που αντιστοιχεί χρονολογικά στην περίοδο φοίτησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ανάμεσα στις ελάχιστες ερευνητικές προσπάθειες εστιασμένες στην πρώτη σχολική βαθμίδα, ανήκουν αυτές των Seligman, Weinstock, & Heflin (1991, όπ. αναφ. στο Auger, Blackhurst & Wahl, 2005), Trice & McClellan (1994), Borgen & Young (1982 όπ. αναφ. στο Watson & Mc Mahon, 2005), Dorr & Lesser (1980, όπ. αναφ. στο Watson & Mc Mahon, 2005) και Watson & McMahan (2007).

Η εισαγωγή του θεσμού του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και της Συμβουλευτικής στον χώρο του σχολείου, συμβάλλει στην επαγγελματική ανάπτυξη και διαπαιδαγώγηση των μαθητών, μέσω της πληροφόρησης και της ενεργής εμπλοκής τους με τα διάφορα επαγγέλματα. Σκοπός είναι η συνειδητή και ορθή εκπαιδευτική και επαγγελματική επιλογή ανάλογα με τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους, στα πλαίσια της προσπάθειας για ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας, ενίσχυση της αυτοαντίληψης και ικανοποίηση συναισθηματικών και γνωστικών αναγκών (Μωυσιάδου, 2012 · Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2002).

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός εφαρμόζεται κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου εισάγεται με το Ν. 1566/85 (αρ. κεφ. ΙΑ', άρ.

37, 38, 39) ο όρος Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (Σ.Ε.Π.), στα πλαίσια της προσπάθειας συστηματοποίησης και καθιέρωσης του θεσμού (Ασβεστάς, 2007). Στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν εφαρμόζεται ακόμη ο Σ.Ε.Π., παρά τις προσπάθειες εκπαιδευτικών και επιστημόνων (Κρασσάς, 2004), σε αντίθεση με άλλες χώρες, όπως η Φινλανδία.

Οι στόχοι του Σ.Ε.Π. στην πρώτη εκπαιδευτική βαθμίδα, επιτυγχάνονται εν μέρει και διδάσκονται μέσω της διάχυσης στο αναλυτικό πρόγραμμα των διαφόρων μαθημάτων. Μέσα από τη σύνταξη του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (2002), εισάγεται η έννοια της διαθεματικότητας. Στόχος είναι η διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων στα πλαίσια της διδασκαλίας διαφόρων εννοιών. Η γνώση προσεγγίζεται σφαιρικά-ολιστικά και ενεργητικά. Δίνεται έτσι σε κάθε μάθημα μια εικόνα για την επαγγελματική ανάπτυξη (στοιχεία προϋδεασμού), χωρίς ωστόσο τα δεδομένα να είναι συστηματοποιημένα και οργανωμένα κατάλληλα. Βασικός λειτουργός δραστηριοτήτων επαγγελματικού προσανατολισμού είναι ο δάσκαλος, ο οποίος προσεγγίζει τα σχετικά ζητήματα εμπειρικά και βιωματικά (Δημητρόπουλος & Μπακατσή, 2004).

Η ανάδειξη των ενδιαφερόντων και των κλίσεων των μαθητών και ο επαγγελματικός τους προσανατολισμός υποβοηθείται από το σχολικό εγχειρίδιο. Με τον όρο σχολικό εγχειρίδιο, περιγράφουμε το βιβλίο εκείνο που έχει γραφτεί με σκοπό την υποστήριξη της διδασκαλίας των μαθημάτων του Αναλυτικού Προγράμματος, αφού αξιοποιηθεί κατάλληλα από εκπαιδευτικούς και μαθητές. Υποκατηγορία του είναι το διδακτικό εγχειρίδιο: το βασικό σχολικό εγχειρίδιο ενός συγκεκριμένου μαθήματος που διδάσκεται καθημερινά στο σχολείο, από το οποίο προκύπτει η διδακτέα ύλη (Διλαβέρη, 2010· Ματσαγούρας, 2004).

Ο ιδιαίτερος μαθησιακός και διδακτικός ρόλος του σχολικού εγχειριδίου το έχει μετατρέψει σε αντικείμενο συστηματικής μελέτης και ανάλυσης με βάση καθορισμένα κριτήρια και συγκεκριμένη επιστημονική μέθοδο². Ως το βασικότερο μέσο διδασκαλίας και επικοινωνίας δασκάλου-μαθητή, επιτελεί 4 βασικές λειτουργίες. Αυτές είναι: α) Γνωσιακή (γνωσιακό περιεχόμενο της διδασκαλίας με βάση την ηλικιακή βαθμίδα και το επίπεδο κατανόησης των μαθητών), β) Διδακτική (μορφές διδασκαλίας, σχεδιασμός-προγραμματισμός διδασκαλίας, διδακτική μέθοδος), γ) Μαθησιακή (βαθμός κατανόησης και ενδιαφέροντος για τη σχολική γνώση, οικοδόμηση νέας γνώσης με προσαρμογή σε ενδιαφέροντα, δυνατότητες, μαθησιακό στυλ, ρυθμό μάθησης) και δ) Ιδεολογική/ Κοινωνικοποιητική (τα σχολικά εγχειρίδια ως κοινωνικό-πολιτιστικά προϊόντα. Φορείς ιδεολογίας και μεταβίβασης της γνώσης, όπως αυτή καθορίζεται από την επίσημη εκπαιδευτική πολιτική) (ό.π)³.

² Ο Μπονίδης (2004, όπ. αναφ. στο Ματσαγούρας, 2004), αναφέρει ότι οι βασικοί μέθοδοι ανάλυσης τους είναι η ερμηνευτική, η ανάλυση περιεχομένου (ποιοτική ή ποσοτική), και η πολυτροπική ανάλυση.

³ Στην παρούσα μελέτη έγινε ανάλυση του περιεχομένου των σχολικών εγχειριδίων του δείγματος, με έμφαση στη συνδυαστική μελέτη της γνωσιακής και ιδεολογικής τους λειτουργίας.

2. Η Έρευνα

2.1 Ταυτότητα της έρευνας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ελέγξει τον τρόπο που δομείται η επαγγελματική ανάπτυξη στο Δημοτικό σχολείο, μέσα από την ανάληψη διαφόρων κοινωνικών και επαγγελματικών ρόλων από τους μαθητές, στα πλαίσια της ενασχόλησής τους με διαθεματικές δραστηριότητες των σχολικών εγχειριδίων όλων των μαθημάτων, όλων των τάξεων.

Ειδικότερα, θα επιχειρήσουμε, έπειτα από κατάλληλη ανάλυση του περιεχομένου των σχολικών εγχειριδίων του δείγματός μας, να απαντήσουμε στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια επαγγέλματα/ομάδες επαγγελματιών προβάλλονται ανά τάξη μέσα από τις διαθεματικές δραστηριότητες των σχολικών εγχειριδίων (επαγγελματικός κώδικας);
- Ποια από τα επαγγέλματα αυτά δηλώνονται άμεσα (πρωτεύοντα επαγγέλματα) και ποια προκύπτουν έμμεσα (δευτερεύοντα επαγγέλματα);
- Ποιους κοινωνικούς ρόλους αναλαμβάνουν τα παιδιά μέσα από την ενασχόλησή τους με τις διαθεματικές δραστηριότητες (κοινωνικός κώδικας);

Η έρευνα μας βασίζεται στην ακόλουθη υπόθεση:

«Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ξεκινά από το Δημοτικό και προωθείται μέσα από κατάλληλα διαμορφωμένες διαθεματικές δραστηριότητες που υπάρχουν διασκορπισμένες στα σχολικά εγχειρίδια όλων των τάξεων».

2.2 Μεθοδολογία

Για τον καθορισμό του ερευνητικού δείγματος από τον πληθυσμό των εγχειριδίων (εγχειρίδια όλων εκπαιδευτικών βαθμίδων και όλων των μαθημάτων), τέθηκε μια σειρά από κριτήρια επιλογής που αφορούν την εκπαιδευτική βαθμίδα (πρώτο επίπεδο), το είδος των εγχειριδίων (δεύτερο επίπεδο) και το μάθημα (τρίτο επίπεδο)⁴.

Αναλυτικότερα, σε πρώτο επίπεδο, από τις τρεις συνολικά εκπαιδευτικές βαθμίδες, η έρευνά μας επικεντρώνεται στην πρώτη, και ειδικότερα στο Δημοτικό. Αυτό συμβαίνει για τους εξής τρεις βασικούς λόγους:

---

⁴ Για τον καθορισμό των κριτηρίων επιλογής του δείγματος και τον τρόπο παρουσίασης της ταυτότητας του υλικού αξιοποιήθηκαν πληροφορίες που προέρχονται από το βιβλίο της Αναστασίας Χριστοδούλου *Σημειωτική ανάλυση και πολιτισμός στην ξένη γλώσσα* (2003). Η ταυτότητα των επιμέρους διδακτικών εγχειριδίων της Γλώσσας ανά τάξη παρουσιάζεται αναλυτικά στη Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία του ερευνητή (Σαρόγλου, 2017: 35-41).

α) Ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός χώρος εμπίπτει στα άμεσα ακαδημαϊκά και ερευνητικά ενδιαφέροντα του ερευνητή (απόφοιτος Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης).

β) Το Δημοτικό είναι ο προθάλαμος στην πορεία επαγγελματικής διαπαιδewγησης και ανάπτυξης του ατόμου που συντελείται επίσης στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες, και κυρίως στη δεύτερη (Γυμνάσιο, Λύκειο).

γ) Δεν υπάρχουν, προς το παρόν, στη χώρα μας αρκετές έρευνες που να μας δίνουν αξιόπιστα στοιχεία σχετικά με την εισαγωγή του θεσμού του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στην πρώτη εκπαιδευτική βαθμίδα, καθώς και το ρόλο των σχολικών εγχειριδίων στην επαγγελματική ανάπτυξη των παιδιών του δημοτικού σχολείου.

Σε δεύτερο επίπεδο, από το σύνολο των σχολικών εγχειριδίων του Δημοτικού, επιλέχθηκαν τα διδακτικά εγχειρίδια, δηλαδή τα βασικά εγχειρίδια διδασκαλίας κάθε μαθήματος, που ελέγχονται, εγκρίνονται και εκδίδονται από την πολιτεία στα πλαίσια υλοποίησης των στόχων των Αναλυτικών Προγραμμάτων και γενικότερα της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής (Διλαβέρη, 2010· Ματσαγούρας, 2004· Warren, 1981).

Τέλος, σε τρίτο επίπεδο, επιλέχθηκαν τα εγχειρίδια του μαθήματος της Ελληνικής Γλώσσας όλων των τάξεων του Δημοτικού, τα οποία χρησιμοποιούνται στις σχολικές αίθουσες το σχολικό έτος 2016-17. Ο λόγος είναι ότι η γλώσσα χρησιμοποιείται ως μέσο επίτευξης των σκοπών των Αναλυτικών Προγραμμάτων των επιμέρους μαθημάτων (κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας θεωρείται διαθεματικός στόχος όλων των μαθημάτων) και γενικότερα της εκπαίδευσης. Αποτελεί σύστημα επικοινωνίας (δράση και αλληλεπίδραση των ανθρώπων) και προαγωγής της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, καθώς και φορέα πολιτισμού (Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2002).

Για την ανάλυση του ερευνητικού δείγματος, αξιοποιήθηκε η επιστήμη της Σημειωτικής, και ειδικότερα το σημειωτικό μοντέλο της Δομικής Σημαντικής του Algirdas Julien Greimas. Ο Greimas υποστηρίζει, μέσω της θεωρίας του, ότι το κάθε κείμενο αποτελεί ως μονάδα ανάλυσης ένα σύνολο, στο οποίο παρατηρείται μια επαναληπτικότητα στην εμφάνιση σημασιολογικών μονάδων και των συνδυασμών τους. Η επαναληπτικότητα αυτή αποτελεί παράγοντα εξασφάλισης της ομοιογένειας του κειμένου. Ορίζεται ως ισοτοπία και οργανώνεται σε σημασιολογικούς κώδικες (Χριστοδούλου, 2003· Greimas & Courtés, 1982· Boklund-Lagorouli, 1982). Στην παρούσα μελέτη εστιάζουμε σε δύο βασικούς κώδικες, τον επαγγελματικό (επαγγέλματα) και τον κοινωνικό (κοινωνικοί ρόλοι).

Για την ανάλυσή του περιεχομένου των σχολικών εγχειριδίων, χρησιμοποιείται ως ερευνητικό εργαλείο για κάθε τάξη ένας Πίνακας⁵. Ο κάθε Πίνακας έχει την ίδια δομή και μορφή. Αποτελείται από οκτώ στήλες, οι οποίες έχουν κατά σειρά το εξής περιεχόμενο:

⁵ Για αναλυτική παρουσίαση των Πινάκων βλ. *Επαγγελματική ανάπτυξη και ανάληψη επαγγελματικών ρόλων στο Δημοτικό: Σημειωτική ανάλυση των διαθεματικών δραστηριοτήτων των σχολικών εγχειριδίων του μαθήματος της Ελληνικής Γλώσσας* (Σαρόγλου, 2017: 43-144)

Αύξων Αριθμός⁶, Ενότητα, Είδος Εγχειριδίου⁷, Τεύχος⁸, Σελίδα⁹, Εκφώνηση δραστηριότητας¹⁰, Κοινωνικοί ρόλοι¹¹, Επαγγέλματα που εμπλέκονται.¹²

2.3 Αποτελέσματα ανάλυσης

Πριν από την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης μας, κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε στον αριθμό διαθεματικών δραστηριοτήτων σχετικά με τα επαγγέλματα¹³ συγκριτικά με τον συνολικό αριθμό δραστηριοτήτων και ασκήσεων του ΒΜ και ΤΕ της Γλώσσας κάθε τάξης (Πίνακας 1).

Πίνακας 1
Κατανομή συχνοτήτων της μεταβλητής
«αριθμός διαθεματικών δραστηριοτήτων σχετικά με τα επαγγέλματα» ανά τάξη

ΤΑΞΗ	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ¹⁴
A	42	10,77
B	41	8,99
Γ	71	11,3
Δ	72	15,75
E	61	16,9
ΣΤ	72	17,6
ΣΥΝΟΛΟ	359	13,29

Παρατηρούμε ότι στις τρεις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού (Δ, Ε, ΣΤ) έχουμε το μεγαλύτερο ποσοστό διαθεματικών δραστηριοτήτων.

Συνεχίζουμε με το κυρίως μέρος της ανάλυσης του επιλεγμένου δείγματος μας. Η ανάλυση εστιάστηκε σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος αφορά τους κοινωνικούς ρόλους και ο δεύτερος τα επαγγέλματα, πρωτεύοντα και δευτερεύοντα.

Όσον αφορά τους κοινωνικούς ρόλους (κοινωνικός κώδικας), πρωτεύον είναι αυτός του μαθητή, ο οποίος εμφανίζεται στο σύνολο του δείγματος. Ακολουθούν δευτερεύοντες ρόλοι με διαφορετική συχνότητα εμφάνισης ανά τάξη.

⁶ Χρησιμοποιείται η συντομογραφία Α/Α.

⁷ Τα δεδομένα συλλέγονται συνδυαστικά απ’ το Βιβλίο Μαθητή (ΒΜ) και το Τετράδιο Εργασιών (ΤΕ), τα οποία λαμβάνονται ως ενιαία σημασιολογική μονάδα.

⁸ Από το ΒΜ ή το ΤΕ.

⁹ Χρησιμοποιείται η συντομογραφία Σελ.

¹⁰ Καταγράφονται οι εκφωνήσεις των δραστηριοτήτων με διαθεματικό περιεχόμενο. Υπογραμμίζονται οι λέξεις-κλειδιά που παραπέμπουν πρωτογενώς ή δευτερογενώς σε ένα ή περισσότερα επαγγέλματα.

¹¹ Πρωτεύων κοινωνικός ρόλος είναι αυτός του μαθητή, ο οποίος καταγράφεται πρώτος στο σύνολο των περιπτώσεων. Ακολουθούν οι υπόλοιποι ρόλοι που καλείται να αναλάβει ο μαθητής, οι οποίοι επεκτείνονται εκτός σχολικού χώρου

¹² Χωρισμός σε δύο επιμέρους στήλες: πρωτεύοντα επαγγέλματα, δευτερεύοντα επαγγέλματα. Σε κάθε περίπτωση τα επαγγέλματα καταγράφονται με τη σειρά εμφάνισής τους στην άσκηση.

¹³ Για την κατάταξη μιας δραστηριότητας ως διαθεματικής, αξιοποιήσαμε τους ειδικούς πίνακες σήμανσης στην αρχή κάθε ΒΜ και την προσωπική μας εκτίμηση με βάση το νόημα και το περιεχόμενο κάθε άσκησης.

¹⁴ Ποσοστό % ως προς το συνολικό αριθμό δραστηριοτήτων και ασκήσεων. Ο συνολικός αριθμός των δραστηριοτήτων για όλες τις τάξεις δεν αναφέρεται γιατί δεν αποτελεί αντικείμενο της έρευνάς μας.

Στους Πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζεται η συχνότητα εμφάνισης των δευτερευόντων αυτών ρόλων ανά τάξη (Πίνακες 2-7).

Πίνακας 2
Κατανομή συχνότητων της μεταβλητής
«δευτερεύων κοινωνικός ρόλος» στην Α΄ τάξη

ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΡΟΛΟΣ	ΠΛΗΘΟΣ (ν)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
συνομιλητής	5	21,73
αναγνώστης	4	17,39
καταναλωτής	4	17,39
αφηγητής	2	8,69
επιβάτης	2	8,69
ταξιδιώτης	2	8,69
αγαπημένο πρόσωπο	1	4,34
θεατής θεατρικής παράστασης	1	4,34
μέλος ομάδας	1	4,34
πελάτης	1	4,34
ΣΥΝΟΛΟ	23	100

Οι δευτερεύοντες ρόλοι με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στην Α΄ τάξη είναι με φθίνουσα σειρά αυτοί του συνομιλητή, του αναγνώστη και του καταναλωτή.

Πίνακας 3
Κατανομή συχνότητων της μεταβλητής
«δευτερεύων κοινωνικός ρόλος» στη Β΄ τάξη

ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΡΟΛΟΣ	ΠΛΗΘΟΣ (ν)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
μέλος ομάδας	14	33,33
συνομιλητής	9	21,43
αναγνώστης	6	14,28
κάτοικος	5	11,9
παιδί	3	7,14
αγαπημένο πρόσωπο	2	4,76
καταναλωτής	2	4,76
ταξιδιώτης	1	2,38
ΣΥΝΟΛΟ	42	100

Στη Β΄ τάξη προβάλλεται περισσότερο ο ρόλος του μέλους ομάδας και ακολουθεί αυτός του συνομιλητή.

Πίνακας 4
Κατανομή συχνοτήτων της μεταβλητής «δευτερεύων κοινωνικός ρόλος» στη Γ΄ τάξη

ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΡΟΛΟΣ	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
μέλος ομάδας	20	33,89
συνομιλητής	16	27,11
αφηγητής	5	8,47
αναγνώστης	4	6,77
ταξιδιώτης	4	6,77
καταναλωτής	3	5,08
επιβάτης	2	3,38
κάτοικος	2	3,38
ακροατής	1	1,69
παιδί	1	1,69
πωλητής	1	1,69
ΣΥΝΟΛΟ	59	100

Οι δύο ρόλοι με τη μεγαλύτερη συχνότητα στη Γ΄ τάξη είναι και πάλι με την ίδια σειρά αυτοί του μέλους ομάδας και του συνομιλητή. Στον αντίποδα, οι ρόλοι του ακροατή, του παιδιού και του πωλητή εμφανίζονται μόλις μία φορά.

Πίνακας 5
Κατανομή συχνοτήτων της μεταβλητής «δευτερεύων κοινωνικός ρόλος» στη Δ΄ τάξη

ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΡΟΛΟΣ	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
συνομιλητής	24	33,8
μέλος ομάδας	12	16,9
ταξιδιώτης	9	12,67
κάτοικος	8	11,26
αναγνώστης	4	5,63
αφηγητής	4	5,63
επιβάτης	3	4,22
παιδί	3	4,22
αγαπημένο πρόσωπο	1	1,4
καταναλωτής	1	1,4
πεζός	1	1,4
ποδηλάτης	1	1,4
ΣΥΝΟΛΟ	71	100

Στη Δ΄ τάξη παρατηρείται αντιστροφή της σειράς των δύο πρώτων ρόλων με τη μεγαλύτερη συχνότητα, συγκριτικά με τη Β΄ και Γ΄ Δημοτικού.

Πίνακας 6
Κατανομή συχνοτήτων της μεταβλητής
«δευτερεύων κοινωνικός ρόλος» στην Ε΄ τάξη

ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΡΟΛΟΣ	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
μέλος ομάδας	11	28,2
αναγνώστης	9	23,07
συνομιλητής	6	15,36
κάτοικος	5	12,82
φίλαθλος	3	7,68
ακροατής	2	5,12
αγαπημένο πρόσωπο	1	2,56
παιδί	1	2,56
ταξιδιώτης	1	2,56
ΣΥΝΟΛΟ	39	100

Στην Ε΄ τάξη, οι ρόλοι του μέλους ομάδας, του αναγνώστη, του συνομιλητή και του κατοίκου καλύπτουν το 79,45% του συνολικού ποσοστού.

Πίνακας 7
Κατανομή συχνοτήτων της μεταβλητής
«δευτερεύων κοινωνικός ρόλος» στη Στ΄ τάξη

ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΡΟΛΟΣ	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
μέλος ομάδας	12	27,9
κάτοικος	5	11,62
συνομιλητής	5	11,62
ταξιδιώτης	5	11,62
καταναλωτής	4	9,3
αγαπημένο πρόσωπο	2	4,65
αναγνώστης	2	4,65
αφηγητής	2	4,65
παιδί	2	4,65
επισκέπτης	1	2,32
θεατής	1	2,32
ναυαγός	1	2,32
πελάτης	1	2,32
ΣΥΝΟΛΟ	43	100

Στην τελευταία τάξη επικρατεί ο ρόλος του μέλους ομάδας (27,9%) και ακολουθούν αυτοί του κατοίκου, του συνομιλητή και του ταξιδιώτη με το ίδιο ποσοστό (11,62%).

Όσον αφορά τα επαγγέλματα (επαγγελματικός κώδικας), πρωτεύοντα και δευτερεύοντα, για την ευκολότερη και αποτελεσματικότερη ανάλυση των δεδομένων κρίναμε σκόπιμο να τα

κατηγοριοποιήσουμε. Για την επιλογή των επιμέρους κατηγοριών λάβαμε υπόψη και το θεωρητικό μοντέλο επαγγελματικής ανάπτυξης του John L. Holland. Ειδικότερα, με βάση τους 6 τύπους προσωπικότητας και των αντίστοιχων εργασιακών περιβαλλόντων που προτείνει, καταλήξαμε στη διαμόρφωση 6 επαγγελματικών κατηγοριών.

Στον Πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 8), παρουσιάζονται οι επαγγελματικές κατηγορίες, καθώς και τα επαγγέλματα του δείγματος που αντιστοιχούν σε κάθε μία από αυτές¹⁵.

Πίνακας 8
Κατανομή επαγγελμάτων σε επαγγελματικές κατηγορίες

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
1 Τεχνικά- Ρεαλιστικά- Πρακτικά επαγγέλματα	αεροπόρος, ανθοκόμος, αρτοποιός-φούρναρης, αρχιτέκτονας, βοσκός, γεωργός, δασοπόνος, ελαιοπαραγωγός, ελαιοχρωματιστής, ζαχαροπλάστης, ηλεκτρολόγος μηχανικός, καπετάνιος, κατασκευαστής, κατασκευαστής μουσικών οργάνων, κτηνοτρόφος, μάγειρας, μηχανικός, μηχανικός πλοίων, μηχανικός αυτοκινήτων, μηχανικός αεροσκαφών, μηχανικός Η/Υ, μηχανολόγος μηχανικός, μοδίστρα, ξυλουργός, οδηγός, πολεοδόμος, πολιτικός μηχανικός, προγραμματιστής, ράφτης, τοπογράφος μηχανικός, ψαράς
2 Καλλιτεχνικά- Πολιτιστικά επαγγέλματα	αθλητής, γλωττοποιός, διακοσμητής, εικαστικός, εικονογράφος, εθνογράφος, ενδυματολόγος, ζωγράφος, ηθοποιός, ηχολήπτης, θεατρικός συγγραφέας, θεατρολόγος, κριτικός θεάτρου, κριτικός κινηματογράφου, λαογράφος, μίμος, κολυμβητής, μαέστρος, μουσικός, μουσειολόγος, παλαιστής, ποδηλάτης, ποιητής, σεναριογράφος, σκηνογράφος, σκηνοθέτης, σκισσογράφος, στιχουργός, συγγραφέας, συνθέτης, σχεδιαστής-γραφίστας, τενόρος, τουριστικός πράκτορας, τραγουδιστής, χορευτής, χορογράφος, φωτογράφος
3 Ερευνητικά- Επιστημονικά- Διανοητικά επαγγέλματα	αρχαιολόγος, αστρονόμος, βιολόγος, γεωγράφος, γεωλόγος, διατροφολόγος, δημοσιογράφος, δύτες, επιστήμονας, ερευνητής, εφευρέτης, ιστορικός, κοινωνιολόγος, μαθηματικός, μετεωρολόγος, περιβαλλοντολόγος, πολιτικός επιστήμονας, στατιστικολόγος, φυσικός, χημικός
4 Ανθρωπιστικά- Κοινωνικά επαγγέλματα	γιατρός, γλωσσολόγος, γυμναστής, δάσκαλος, δικηγόρος, καθηγητής Πληροφορικής, καθηγητής Θρησκευτικών, κτηνίατρος, μεταφραστής, νοσοκόμος, ξεναγός, φιλόλογος, φιλόλογος ξένων γλωσσών
5 Επιχειρηματικά- Οικονομικά επαγγέλματα	βιβλιοπώλης, διαφημιστής, εκδότης εφημερίδας, εφοπλιστής, καφετζής, λογιστής, μανάβης, νερούλας, παγοπώλης, παραγωγός ταινιών, πωλητής, σαλεπιτζής, ταμίας, χαλβατζής

¹⁵ Μερικά επαγγέλματα φαίνεται να εντάσσονται σε περισσότερες από μία κατηγορίες (π.χ. γιατρός, μαθηματικός). Η κατάταξη και ταξινόμησή τους έγινε με βάση την κρίση του ερευνητή και τον πρωτεύοντα σκοπό τους.

6 Συμβατικά-Οργανωτικά και λοιπά επαγγέλματα	αρτεργάτης, αστροναύτης, βιβλιοθηκονόμος, διαιτητής, διοργανωτής έκθεσης, εκφωνητής-σπορτκάστερ, επιμελητής άρθρων, επιμελητής κειμένου και εικόνας, επιμελητής λευκόματος, κειμενογράφος, λεξικογράφος, ναύτης, οργανωτής κοινωνικών εκδηλώσεων, σερβιτόρος, ταχυδρόμος, τηλεφωνήτρια, τροχονόμος, υπάλληλος σε εκδοτήρια εισιτηρίων, υπάλληλος κυλικείου, υπάλληλος ΔΕΗ, υπάλληλος υδραγωγείου, υπάλληλος εφημερίδας
---	--

Τέλος, οι Πίνακες που ακολουθούν (Πίνακες 9-14) παρουσιάζουν τη συχνότητα εμφάνισης κάθε επαγγελματικής κατηγορίας ανά τάξη, σε πρώτο επίπεδο ανάλυσης (πρωτογενή επαγγέλματα) και σε δεύτερο (δευτερογενή επαγγέλματα).

Πίνακας 9
Κατανομή συχνότητας της μεταβλητής «επαγγελματική κατηγορία» στην Α΄ τάξη

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	
	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)		ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
2	21	61,76	3	13	32,5
1	6	17,64	1	11	27,5
4	4	11,76	2	10	25
6	2	5,88	6	3	7,5
3	1	2,94	4	2	5
5	0	0	5	1	2,5

Στην Α΄ τάξη, σε 1ο επίπεδο ανάλυσης, κυριαρχεί με διαφορά η επαγγελματική κατηγορία 2. Σε 2ο επίπεδο ανάλυσης οι τρεις πρώτες επαγγελματικές κατηγορίες συγκεντρώνουν ποσοστό 85%.

Πίνακας 10
Κατανομή συχνότητας της μεταβλητής «επαγγελματική κατηγορία» στη Β΄ τάξη

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	
	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)		ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
2	39	50,64	2	9	40,9
3	16	20,77	3	6	27,27
6	9	11,68	1	3	13,63
1	7	9,09	4	2	9,09
5	5	6,49	5	1	4,54
4	1	1,29	6	1	4,54

Τα πρωτογενή και δευτερογενή επαγγέλματα που προβάλλονται περισσότερο στη Β΄ τάξη ανήκουν στην κατηγορία 2.

Πίνακας 11
Κατανομή συχνότητας της μεταβλητής «επαγγελματική κατηγορία» στη Γ΄ τάξη

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	
	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)		ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
2	47	46,53	3	22	50
3	24	23,76	2	8	18,18
1	19	18,81	1	7	15,9
6	8	7,92	4	4	9,09
5	2	1,98	6	3	6,81
4	1	0,99	5	0	0

Στη Γ΄ τάξη, σε 1ο επίπεδο υπερτερεί η επαγγελματική κατηγορία 2, ενώ σε 2ο επίπεδο η επαγγελματική κατηγορία 3.

Πίνακας 12
Κατανομή συχνότητας της μεταβλητής «επαγγελματική κατηγορία» στη Δ΄ τάξη

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	
	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)		ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
2	50	54,34	2	23	42,59
3	27	29,34	3	17	31,48
1	6	6,52	6	6	11,11
4	4	4,34	1	5	9,25
6	3	3,26	4	3	5,55
5	2	2,17	5	0	0

Οι επαγγελματικές κατηγορίες 2 και 3 συγκεντρώνουν μαζί τα υψηλότερα ποσοστά σε πρώτο (83,68%) και σε δεύτερο επίπεδο (74,07%).

Πίνακας 13
Κατανομή συχνότητας της μεταβλητής «επαγγελματική κατηγορία» στην Ε΄ τάξη

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	
	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)		ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
2	31	36,47	2	23	46
3	29	34,11	3	15	30
6	14	16,47	1	4	8
1	10	11,76	5	4	8
5	1	1,17	6	2	4
4	0	0	4	2	4

Το ίδιο παρατηρούμε και στην Ε΄ τάξη, με τις επαγγελματικές κατηγορίες 2 και 3 να έχουν τα υψηλότερα ποσοστά.

Πίνακας 14
Κατανομή συχνότητας της μεταβλητής «επαγγελματική κατηγορία» στη Στ΄ τάξη

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	2 ^ο ΕΠΙΠΕΔΟ	
	ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)		ΠΛΗΘΟΣ (v)	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
2	47	43,51	3	22	37,93
3	37	34,25	2	14	28,57
6	9	8,33	4	6	10,34
1	8	7,4	5	5	8,62
5	5	4,62	1	2	4,08
4	2	1,85	6	0	0

Ανάλογα είναι τα αποτελέσματα και στην τελευταία τάξη. Κυριαρχούν σε 1ο και 2ο επίπεδο οι κατηγορίες 2 και 3.

Συμπεράσματα-Συζήτηση

Από την ανάλυση των διαθεματικών δραστηριοτήτων των εγχειριδίων της Ελληνικής Γλώσσας, με βάση και το μοντέλο του A.J. Greimas, παρατηρούμε ότι οι σημασίες τους δομούνται με βάση δύο κεντρικούς άξονες ή ισοτοπίες. Η πρώτη ισοτοπία αφορά την κοινωνία (κοινωνικός κώδικας) και η δεύτερη τα επαγγέλματα (επαγγελματικός κώδικας).

Ξεκινώντας από την ισοτοπία της κοινωνίας, παρατηρούμε ότι με κέντρο την κοινωνία, αναπτύσσονται επιμέρους υποκώδικες, οι οποίοι σχετίζονται με διάφορους κοινωνικούς ρόλους. Πρωτεύον είναι αυτός του μαθητή, ο οποίος εμφανίζεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων όλων των τάξεων. Ακολουθούν, με υψηλά ποσοστά ανά τάξη, οι ρόλοι του συνομιλητή και του μέλους ομάδας. Οι υπόλοιποι δευτερεύοντες ρόλοι παρουσιάζουν διακυμάνσεις ως προς τη συχνότητα εμφάνισης τους ανά τάξη (Πίνακες 2-7). Για παράδειγμα, ο κοινωνικός ρόλος του αναγνώστη προβάλλεται σε υψηλά ποσοστά στην Α΄ και Ε΄ τάξη, ενώ δεν ισχύει το ίδιο στις υπόλοιπες τάξεις. Γενικά, οι ρόλοι που προβάλλονται στις δραστηριότητες των εγχειριδίων του ερευνητικού δείγματος, παραπέμπουν στους ρόλους ζωής, τους οποίους σχηματοποιεί ο Donald E. Super μέσα από το Ουράνιο Τόξο Σταδιοδρομίας (Life-Career Rainbow), στην τελευταία αναδιατύπωση της θεωρίας του για την επαγγελματική ανάπτυξη (Amundson et al., 2008· Super, 1990, όπ. αναφ. στο Γεωργιοπούλου, 2013· Super, 1980).

Η κοινωνική ισοτοπία δείχνει να βρίσκεται σε στενή σχέση και αλληλεπίδραση με την επαγγελματική ισοτοπία. Παράλληλα με τους κοινωνικούς ρόλους που καλούνται να αναλάβουν τα παιδιά, στα πλαίσια ενασχόλησής τους με τις διαθεματικές δραστηριότητες των σχολικών εγχειριδίων, έρχονται σε επαφή και με διάφορα επαγγέλματα. Η ισοτοπία των επαγγελμάτων χωρίστηκε σε έξι επιμέρους υποκώδικες (επαγγελματικές κατηγορίες)¹⁶ έχοντας ως βάση το μοντέλο της επαγγελματικής ανάπτυξης του John L. Holland

¹⁶ Βλ. Πίνακα 8

(Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2013· Γεωργιοπούλου, 2013· Σιδηροπούλου-Δημακάκου κ. ά, 2008· Amundson et al., 2008· Spokane, Luchetta & Richwine, 2002).

Από τη σημειωτική ανάλυση σε πρώτο επίπεδο (πρωτεύοντα επαγγέλματα), παρατηρούμε ότι στο σύνολο των τάξεων του Δημοτικού προβάλλονται σε υψηλότερο ποσοστό επαγγέλματα που ανήκουν στις Τέχνες και τον Πολιτισμό (Κατηγορία 2). Με αρκετά υψηλή συχνότητα προβάλλονται και τα επαγγέλματα που αφορούν την Έρευνα και τις Επιστήμες (Κατηγορία 3), με εξαίρεση ωστόσο την Α΄ τάξη. Ακολουθούν, με εναλλασσόμενη σειρά εμφάνισης, τα Τεχνικά-Πρακτικά επαγγέλματα (Κατηγορία 1) και τα Συμβατικά-Οργανωτικά επαγγέλματα (Κατηγορία 6). Στον αντίποδα, τα Ανθρωπιστικά-Κοινωνικά επαγγέλματα (Κατηγορία 4), όπως αυτά του γιατρού, του δικηγόρου, αλλά και του δασκάλου, φαίνεται να υποεκπροσωπούνται, με μοναδική εξαίρεση την Α΄ τάξη. Το ίδιο ισχύει και για τα Επιχειρηματικά-Οικονομικά επαγγέλματα (Κατηγορία 5). Οι δύο αυτές κατηγορίες, εμφανίζουν κάπως υψηλότερα ποσοστά σε δεύτερο επίπεδο σημειωτικής ανάλυσης, αλλά αρκετά χαμηλότερα συγκριτικά με τα επαγγέλματα που προβάλλονται από τις άλλες κατηγορίες. Μόλις στην Στ΄ τάξη τα επαγγέλματα της Κατηγορίας 4, αγγίζουν διψήφια ποσοστά εμφάνισης (10,34%), ενώ τα ποσοστά των επαγγελμάτων της Κατηγορίας 5 παραμένουν μονοψήφια, ακόμη και μηδενικά (Γ΄ και Δ΄ τάξη). Αντίθετα, παραμένει υψηλή η συχνότητα με την οποία προβάλλονται επαγγέλματα που ανήκουν στις Κατηγορίες 2 και 3, και ακολουθούν οι Κατηγορίες 1 και 6 (Πίνακες 9-14).

Από τα παραπάνω, φαίνεται ότι επαληθεύεται η υπόθεση της έρευνας μας. Στο Δημοτικό σχολείο μπαίνουν οι πρώτες βάσεις για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, ο οποίος θα συνεχιστεί στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Η επαγγελματική ανάπτυξη που ξεκινά από αυτή την ηλικία, υποβοηθείται μέσα από κατάλληλα διαμορφωμένες διαθεματικές δραστηριότητες που υπάρχουν διασκορπισμένες στα σχολικά εγχειρίδια όλων των τάξεων.

Παρόλα αυτά, προκύπτουν ερωτήματα τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο μελλοντικής έρευνας. Ειδικότερα, θα μπορούσε να γίνει μια συγκριτική μελέτη αναφορικά με τα επαγγέλματα που προβάλλονται στις δύο πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια, καθώς και συσχέτιση τους με τις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών, όπως αυτές εκφράζονται κατά την υποβολή των μηχανογραφικών τους δελτίων στη Γ΄ τάξη του Λυκείου. Παράλληλα, η ανισομερής εκπροσώπηση των επαγγελματικών κατηγοριών στα υφιστάμενα διδακτικά εγχειρίδια, καθώς και η πληρότητα και επάρκεια της κάθε κατηγορίας σε αυτά¹⁷, εγείρουν ερωτήματα σχετικά με τη λειτουργικότητά τους ως προς την ομαλή επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών.

Το σχολείο αποτελεί μικρογραφία της κοινωνίας. Είναι φορέας κοινωνικών προβλημάτων και αναγκών και αποσκοπεί στην κοινωνικοποίηση των ατόμων. Καθοριστικής σημασίας για την ένταξη στο κοινωνικό σύνολο είναι η επιλογή επαγγέλματος. Η πολιτεία οφείλει, λοιπόν, να συνεισφέρει σε αυτό, μέσα από κατάλληλα διαμορφωμένα διδακτικά εγχειρίδια με

¹⁷ Από τη μελέτη της επίσημης λίστας επαγγελμάτων του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), παρατηρούμε ότι δεν προβάλλεται στα διδακτικά εγχειρίδια μια σειρά από επαγγέλματα, όπως ασφαλιστικός υπάλληλος, επιπλοποιός, τεχνικός τηλεπικοινωνιών.

δραστηριότητες που θα προβάλλουν ισομερώς όλα τα επαγγέλματα και θα συμβάλλουν στην ομαλή επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Amundson, N. E., Harris-Bowlsbey, J. & Niles, S. G. (2008). Βασικές αρχές επαγγελματικής συμβουλευτικής: διαδικασίες και τεχνικές, Α. Αδαμοπούλου, Φ. Βλαχάκη & Στ. Δουλάμη (Επιμ.). Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Rosili.
- Ασβεστάς, Α. (2007). Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Στο Χ. Κοσμίδου - Hardy, , & Φ. Βλαχάκη (Επιμ.), *Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον τομέα της Εκπαίδευσης* (σσ. 81-109). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού.
- Auger, R. W., Blackhurst, A. E., & Wahl, K. H. (2005). The development of elementary-aged children’s career aspirations and expectations. *Professional School Counseling*, 8, 322-329.
- Boklund-Λαγοπούλου, Κ. (1982). Οι σύγχρονες μέθοδοι ανάλυσης λογοτεχνικών κειμένων. *Φιλολόγος*, 29, 145-162.
- Γεωργιοπούλου, Β.Μ. (2013). *Η επαγγελματική ανάπτυξη των μαθητών της Ε΄ τάξης Δημοτικού σχολείου: μια ποιοτική έρευνα* (Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία). Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Δημητρόπουλος, Ε. Γ. & Μπακατσή, Α. (2004). Η εφαρμογή της Συμβουλευτικής και του Προσανατολισμού στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο Μ. Κασσωτάκης (Επιμ.), *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός* (σσ. 413-420). Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.
- Διλαβέρη, Β. (2010) *Καλειδοσκοπικές Αναλύσεις, Κρίσεις και Επικρίσεις. Η περίπτωση των νέων Διδακτικών εγχειριδίων Γλώσσας του Δημοτικού* (Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία). Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Greimas, A. J., & Courtés, J. (1982). *Semiotics and language: An analytical dictionary* (transl. L. Christ et al.) Bloomington : Indiana University Press.
- Κατάλογος επαγγελματικών περιγραμμάτων ΕΟΠΠΕΠ. (χ.η.). Ανακτήθηκε από:
<http://www.eoppep.gr/index.php/el/structure-and-program-certification/workings/katalogos-ep>
- Κρασάς, Στ. Κ. (2004). Τα επαγγελματικά πρότυπα των μαθητών της Στ΄ τάξης του δημοτικού σχολείου ως κίνητρα των μελλοντικών επαγγελματικών τους στοχοθετήσεων. Στο Ν. Μακρή & Δ. Δεσλή (Επιμ.), *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου Γνωστικής Ψυχολογίας Η Γνωστική Ψυχολογία σήμερα: Γέφυρες για τη μελέτη της νόησης, 4-7 Νοεμβρίου 2004*. Αλεξανδρούπολη: Τυπωθήτω -Γιώργος Δαρδανός.
- Magnuson, C. S., & Starr, M. F. (2000). How Early Is Too Early to Begin Life Career Planning? The Importance of the Elementary School Years. *Journal of Career Development*, 27, 89-101.

- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2004). *Κριτική Ανάλυση των Διδακτικών Εγχειριδίων: Κριτική Ανάλυση Γνωσιακής, Διδακτικής και Μαθησιακής Λειτουργίας* (διδακτικές σημειώσεις). Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μωυσιάδου, Αικ. (2012). Ο θεσμός της επαγγελματικής συμβουλευτικής και του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.). *C.V.P Παιδαγωγικής & Εκπαίδευσης*. Ανακτήθηκε 6 Ιουλίου, 2016, από: <http://www.vipapharm.com/greek/free-online-journals/education/education-articles/moisiadou-aikaterini-epaggelmatikos-prosanatolismos/moisiadou-epaggelmatikos-prosanatolismos.htm>
- Νόμος 1566/85. Ανακτήθηκε 5/7/2016 από:
http://dipe.kav.sch.gr/wp-content/uploads/2014/12/N_1566_1985.pdf
- Πατέστη, Α. (2007). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Το παρόν και το μέλλον για την Ευρώπη και την Ελλάδα. Στο Χ. Κοσμίδου - Hardy, & Φ. Βλαχάκη (Επιμ.), *Οδηγός Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού στον τομέα της Εκπαίδευσης* (σσ. 27-54). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού.
- Πλάτωνας, (2002). *Πολιτεία*. Ν. Μ. Σκουτερόπουλος (μτφρ.). Αθήνα: Πόλις.
- Σαρόγλου, Π. (2017). *Επαγγελματική ανάπτυξη και ανάληψη επαγγελματικών ρόλων στο Δημοτικό: Σημειωτική ανάλυση των διαθεματικών δραστηριοτήτων των σχολικών εγχειριδίων του μαθήματος της Ελληνικής Γλώσσας* (Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία). Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Savickas, M. L. (2002). Career Construction: A Developmental Theory of Vocational Behavior. In D. Brown & Associates (Eds.), *Career Choice and Development*, 4th Edition (pp. 149-205). San Francisco: Jossey-Bass.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2008). *Συμβουλευτική και προσανατολισμός* (παιδαγωγική επιμόρφωση επιμορφωτών ΟΑΕΔ). Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής & Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ., Αλεξοπούλου, Γ., Αργυροπούλου, Α., Δρόσος, Ν., & Ταμπούρη, Σ. (2008). *Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών-Τομέας Ψυχολογίας.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2013). *Επαγγελματική αξιολόγηση και καθοδήγηση* (Διδακτικές σημειώσεις). Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Spokane, A. R., Luchetta, E. J. & Richwine, M.H. (2002). Holland's Theory of Personalities in Work Environments. In D. Brown & Associates (Eds.), *Career Choice and Development*, 4th Edition (pp. 373-426). San Francisco: Jossey-Bass.
- Super, D. E. (1980). A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282–298.
- Trice, A. D., & McClellan, N. (1994). Does childhood matter? A rationale for the inclusion of childhood in theories of career decision. *California Association for Counseling and Development Journal*, 14, 35-44

- Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Τόμος Α' Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Warren, C. (1981). Adopting textbooks. In J. Cole & T. Sticht (Eds.), *The Textbook in American Society* (pp.43-45). Library of Congress: Washington DC.
- Watson, M. & Mc Mahon, M. (2005). Children's career development: A research review from a learning perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 67, 119-132
- Watson. M. & Mc Mahon, M. (2007). School and work: connections made by South African and Australian primary school children. *South African Journal of Education*, 27, 565-577
- Χριστοδούλου, Α. (2003). *Σημειωτική ανάλυση και πολιτισμό στην ξένη γλώσσα. Σημειωτική ανάλυση ξενόγλωσσου μαθησιακού υλικού: η παρουσίαση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών σε εγχειρίδια ιταλικής*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.